

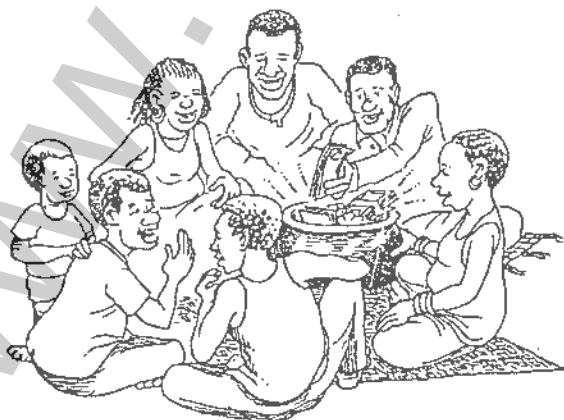
جی یون ریم - جان راوس

پس انداز گروهی

راهنمای عملی برای کمک به گروهها به منظور
مدیریت و تجهیز پس اندازهایشان

ترجمه:

کیامرث جوانمردی

انتشارات نوید شیراز

Rim, Ji-Yeunc

ریم، جی - یون

پس انداز گروهی کتاب مرجع: راهنمای عملی برای کمک به گروهها به منظور مدیریت و تجهیز پس انداز هایشان / جی یون ریم و جان راوس؛ ترجمه کیامرث جوانمردی، -- شیراز: نوید شیراز، ۱۳۸۴
۱۲ ص: مصور، نقشه، جدول، نمودار.

ISBN : 964-358-315-5

عنوان اصلی: The group savings resource book: A practical guide to help groups...

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. پس انداز و سرمایه گذاری. الف. راپس، جان، Rouse, John. ب.

جوانمردی، کیامرث، مترجم. ج. عنوان.

۳۳۲ HC۱۱۰/پ۵۹

۱۳۸۴

م۸۳-۳۷۷۳۲

کتابخانه ملی ایران

پس انداز گروهی

ترجمه: کیامرث جوانمردی

□ صفحه آرایی: فروغ حسینی پور □ گرافیک: واصف □ چاپ: ستاره □ تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

□ ویراستار: جمشید ارجمند □ چاپ اول: ۱۳۸۴ □ حق چاپ محفوظ

ناشر: انتشارات نوید شیراز

دفتر شیراز - تلفن/ نمابر ۲۲۲۶۶۶۲ - ۰۷۱۱ ص.پ: ۷۱۳۶۵/۶۶۶

دفتر تهران - تلفن/ نمابر ۵۹۳۵ - ۸۹۰۲۱

پست الکترونیکی: E-Mail: navid_publication @ yahoo.com

ISBN : 964-358-315-5

شابک : ۹۶۴-۳۵۸-۳۱۵-۵

فهرست

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۵	بخش الف - پس انداز ✓
۱۷	فصل اول: اول پس انداز
۱۷	پس انداز چیست؟
۱۸	چرا مردم پس انداز می کنند
۱۸	مردم چگونه پس انداز می کنند
۲۱	درباره وام گرفتن
۲۲	تنگدستان چگونه می توانند بیشتر پس انداز کنند؟
۲۵	فصل دوم: آغاز کار ✓
۲۹	عوامل پیشبرنده و محدود کننده پس انداز
۳۶	عوامل موفقیت
۴۰	وظایف تسهیل گران گروه

۴۳ فصل سوم: پس انداز گروهی ✓

۴۴ انجمن پس انداز و اعتبارگردشی (Rosca)

۵۴ انجمن پس انداز و اعتبار تجمعی (اندوخته‌ای) Asca

۶۵ اتحادیه اعتباری (تعاونی پس انداز و اعتبار)

۷۲ ارتباط با بانکها و سایر مؤسسه‌های مالی

۷۹ بخش ب - ابزار

۸۱ فصل چهارم: شناخت روستا ✓

۸۲ نقشه اجتماعی روستا - چه کسی در کجا زندگی می‌کند؟

۸۶ طبقه بندی ثروت - کی، کی هست؟

۸۸ نمودار Venn - چه کسی چه کاری انجام می‌دهد؟

۹۳ فصل پنجم: مدیریت پول

۹۴ نقشه اقتصادی خانوار

۹۵ درخت جریان نقدینگی

۹۸ تقویم فصلی

۱۰۰ شمارش پول و محاسبات اولیه

۱۰۱ فصل ششم: برنامه ریزی برای رشد

۱۰۲ نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصتها، تهدیدها

۱۰۳ طرح فعالیت اقتصادی

۱۰۵ یادداشت برداری و ارزیابی مشارکتی

قدردانی

منابع اولیه این کتاب به سال ۱۹۹۱ بر می‌گردد، زمانی که ما، در پروژه ارزیابی مشارکتی (PPP) در غنا متوجه شدیم که تأکید زیاد بر اعتبار باعث ایجاد گروههای وابسته به جای گروههای خود اتکا می‌شود. پس از چندین کوشش ناموفق برای افزایش پس‌انداز گروهی، به این نکته پی بردیم که عوامل اجتماعی، فرهنگی بیش از عوامل اقتصادی می‌توانند تأثیر گذار باشند.

خوشبختانه موفق به دیدار اوتو هاسپس Otto Hospes کارشناس اقتصادی، اجتماعی از دانشگاه و اخننگن شدیم که کارهای وسیعی در این زمینه انجام داده بود و در سال ۱۹۹۶، با مشارکت و سرمایه گذاری فائو مطالعه‌ای جهت استخراج عوامل مهم اجتماعی، فرهنگی مؤثر بر پس‌انداز روستایی در زامبیا انجام دادیم. این مطالعه بعداً با سرمایه گذاری سخاوتمندانه هلند در سال ۱۹۹۸ به کشورهای تانزانیا و زیمبابوه توسعه داده شد و به عنوان اصلی‌ترین منبع اطلاعات این کتاب مورد استفاده قرار گرفت. از طرفی دیدگاههای بسیار ارزشمندی نیز در کارگاه آموزشی بین المللی در واخنینگن که در ماه مه سال ۲۰۰۱ تحت همین عنوان تشکیل شده بود، جمع آوری گردید.

تهیه یک دستور عمل میدانی ساده در مورد تجهیز منابع برای تنگدستان، نتیجه مساعدت و همکاری گروهی از افراد بوده است که جای تقدیر بسیار دارد. بنابراین، از تمام اعضای پروژه ارزیابی مشارکتی و سایر گروههای خودیار سراسر جهان که دغدغه‌هایشان برای تجهیز سرمایه‌ها، انگیزه تهیه چنین کتابی را فراهم آورد قدردانی می‌کنیم.

سپاس و قدردانی خود را تقدیم اتو هاسپس Otto Hospes می‌کنیم که دقت علمی و همچنین دیدگاههای فرهنگی، اجتماعی وی درباره رفتارهای مالی روستایی در طول مطالعه بسیار گرانقیمت بود. همچنین از برنارد وان هک Bernard van Heck و جنیفر هنی Jenifer Heney کارل کالونز Karel Callons و مایکل مارکس Michael Marx به خاطر بازبینی پیش نویس کتاب و تذکرات مفیدی که ارائه دادند سپاسگزاری می‌کنیم. از بریان برانچ Brian Branch برای تلاشی که در بخش اتحادیه اعتباری به کاربرد و گابریل آتمر Gabrielle Athemer و جوکم زوتلیف Jochem Zootelief برای ارائه نظرات میدانی و بالاخره از کریستین کاهاندا Christine Kahanda از موسسه خدمات مشارکت مردمی (PPS) و اعضای این موسسه در زامبیا قدردانی می‌کنیم. مشارکت فعال آنها در تست کردن کتاب در میدان بازخوردهای بسیار مفیدی را در جهت چگونگی کمک به تنگدستان برای تجهیز و مدیریت بهتر منابعشان جهت سرمایه گذاری آینده به وجود آورد. ما امیدواریم که این کتاب به این هدف دست یابد.

پیش‌گفتار

در سال‌های اخیر، توان بالقوه اعتبارات خرد، به عنوان ابزاری برای کاهش فقر روز به روز بیشتر شناخته شده است. صدها میلیون از تنگدست‌ترین مردم دنیا به دسترسی به خدمات مالی، چه به صورت دسترسی به وام و چه به صورت ذخیره مبلغی جرئی پول نیازمندند. با وجود این، شواهد حاصل از عملیات میدانی نشان داده است که تأکید زیاد بر فراهم کردن اعتبار، باعث سنگینی بار بدهی و جلوگیری از رشد شده است. در نتیجه بسیاری از دولتها، کمک‌کننده‌ها و سازمان‌های غیر دولتی، از رویکردی متعادلتر برای کاهش فقر مالی دفاع می‌کنند؛ رویکردی که در آن پس‌انداز و سایر خدمات مالی قبل از اعتبار قرار می‌گیرند.

منتقدان، اغلب می‌گویند که تنگدستان فقیرتر از آنند که بتوانند پس‌انداز کنند. با وجود این، اطلاعات تجربی خلاف این دیدگاه را ثابت می‌کند و نشان می‌دهد که همه کس، حتی تنگدستان پس‌انداز می‌کنند. اگر چه کاملاً آشکار نیست، اما تنگدستان به روشهای مختلف پس‌انداز می‌کنند؛ به صورت کالا و یا به صورت نقدی، برای تأمین مصرف غذای روزانه شان، تحصیل، مراقبتهای پزشکی و یا برای سرمایه‌گذاری در کسب و کار کوچک. با این حال، تنگدستان غالباً در جمع‌آوری سرمایه، در مقایسه با غنی‌ترها مشکلات بیشتری دارند.

زیرا بیشتر در معرض ریسک حاصل از شرایط بد آب و هوایی و یا تندرستی قرار می‌گیرند و دسترسی محدودی به بازار و تسهیلات پس‌انداز امن دارند.

رویکردهای پس‌انداز گروهی، موفقیت‌های در خور ملاحظه‌ای داشته است، به ویژه هنگامی که خوب مدیریت شده و پس‌انداز به عنوان یک دارایی برای اعضا تلقی شده باشد. بسیاری از این موفقیت‌ها زمانی اتفاق افتاده است که زنان به طور چشمگیری در تشکیل گروه و مدیریت آن نقش داشته‌اند، همچنانکه در تجربه «گرامین بانک» بنگلادش دیده شده است. از طریق فراهم کردن امکاناتی برای جمع‌آوری امن پس‌اندازها، این رویکردها می‌تواند به تنگدستان کمک کند که منابع مولدشان را با بازده بهتری جمع‌آوری کنند. پس‌انداز گروهی همچنین کمک می‌کند که پیوند محکمی بین اعضا به وجود آید، و شبکه اطمینانی در مقابل استثمارگران صراف ایجاد می‌کند. استفاده گسترده از رویکردهای رسمی و غیر رسمی پس‌انداز گروهی، در سراسر دنیا خود دلیل این مدعاست؛ گروه‌های پس‌انداز و اعتبار‌گردشی، باشگاه‌های پس‌انداز، بانک‌های روستا، اتحادیه‌های اعتباری و غیره. این واقعیت که گروه‌ها باید اساساً به وسیله خود اعضا مدیریت شوند، فرصتی برای ایجاد اعتماد به نفس در اعضا پدید می‌آورد و این اولین گام در راه دستیابی به یک فقرزدایی است.

ما امید داریم که این کتاب، برای کسانی که وظیفه تقویت ظرفیت‌های خودیاری در تنگدستان را به عهده دارند مفید باشد و از این طریق به تنگدستان کمک کند که آینده‌ای بهتر را برای خودشان، خانواده‌شان و جامعه‌شان پایه‌ریزی کنند.

ماکسی میلیانو کاکس

مدیر بخش توسعه روستایی فائو

مقدمه:

«پس انداز یک پنی یعنی به دست آوردن یک پنی» (انگلیسی)
«کوه از سنگریزه‌ها ساخته می‌شود» (کره‌ای)
«یا حالا پس انداز کن یا هیچوقت» (مکزیک)
«قطره قطره جمع گردد، وانگهی دریا شود» (ایرانی)

هم ثروتمندان و هم تنگدستان، اهمیت پس انداز را می‌شناسند. همان گونه که ثروتمندان می‌دانند پس انداز بیشتر باعث بهبود پشتوانه مالی داد و ستد و استقلال و امنیت بیشتر در رشد سرمایه گذاری آنها می‌شود، تنگدستان نیز می‌دانند که باید بخشی از محصول امسال را برای بذر سال بعد و نیز برای برآورد نیاز غذایی خانواده پس انداز کنند.

تنگدستان در مقایسه با ثروتمندان، برای پس انداز با مشکلات بیشتری روبه رو هستند زیرا منابع کمتری در اختیار دارند و این منابع محدود را باید به تقاضاهای متعددی تخصیص دهند و از طرفی برای دسترسی به تسهیلات یک پس انداز امن نیز مشکلاتی دارند. با وجود این پس انداز برای تنگدستان پیش شرطی ضروری جهت بهبود زندگیشان شمرده می‌شود.

رفتار مردمی که پس‌انداز می‌کنند با آنها که پس‌اندازی ندارند متفاوت است. اگر کسی منابع درخور اتکایی برای هزینه کردن در زمان نیاز، داشته باشد خواهد توانست با ضرورتها و رویدادهای پیش بینی ناپذیر بهتر روبه رو شود و برای آینده‌ای بهتر برنامه ریزی کند.

تجربه نشان داده است که رویکرد گروهی به پس‌انداز، می‌تواند به تنگدستان یاری دهد تا پس‌اندازی به مراتب کارتر داشته باشند، بویژه در زمانی که دسترسی آنها به تسهیلات پس‌انداز، نظیر بانکها یا سایر مؤسسات خدمات مالی، با مشکل روبه رو باشد.

پس‌انداز گروهی در مقایسه با پس‌انداز فردی، امکان دسترسی سریعتر اعضا را به مقدار بیشتری از منابع فراهم می‌سازد. از طرفی پس‌انداز گروهی باعث حفاظت اعضا در برابر درخواستهای نابجای دوستان و خانواده می‌شود. این موضوع، بویژه در بسیاری از مناطق روستایی که خانواده‌ها گسترده‌تر و وابسته‌تر است و فشارهای اجتماعی، اشتراک منابع بین همه اعضای خانواده را تأیید می‌کند، بسیار مهم است.

گروه همچنین قادر است که محیط امن‌تری برای نگهداری پول مردم فراهم آورد. در بسیاری از مناطق روستایی، مردم به بانکها و یا سایر تسهیلات برای نگهداری پول دسترسی ندارند. این موضوع باعث می‌شود روستاییان به دلیل انتخاب محدود، پولها را یا در خانه نگهداری کنند و یا به احتمال با شراکت دیگران، آن را با قبول هزینه و ریسک بالا نزد کسی به امانت، بسپارند و یا به جنس تبدیل کنند و یا در نهایت اصلاً پس‌انداز نکنند.

پس‌انداز گروهی، ضمن اینکه می‌تواند اعضا را در برآورد مالی خود یاری دهد، امکان کمک به گروههای خودیار مالی را در جهت قویتر شدن و تبدیل به

سازمانهای مالی پایدار نیز فراهم می‌آورد. شواهد نشان می‌دهد که گروههای خودیار مالی که از برنامه پس‌انداز فعال برخوردارند، در دستیابی به هدفهای

خود به طور مستقل و بدون تکیه بر کمکهای بیرونی، موفقترند، به این دلیل که می‌توانند منابع خود را تجهیز کنند و در فعالیتهایی که می‌توانند بخوبی از عهده آن ببرایند، سرمایه‌گذاری کنند.

چرا این کتاب؟

این کتاب چهارمین کتاب از سری دستورعمل‌های میدانی فائو در مورد توسعه گروههای کشاورزان خرده‌پاست. سه کتاب اول یعنی:

- کتاب منبع میان گروهی
(۲۰۰۱)

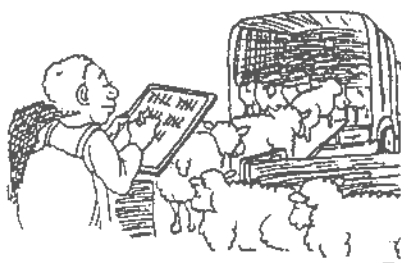
- کتاب داد و ستد گروه
(۱۹۹۵)

- کتاب کار پیشبران گروه*
(۱۹۹۴)

موضوعاتی پیرامون تشکیل گروه، مدیریت داد و ستد و توسعه همکاریهای میان گروهی را در بر می‌گیرد. هر سه کتاب تا حدودی به موضوع پس‌انداز گروهی می‌پردازند ولی هیچکدام به سبب ماهیت خود، وسعت ندارد. کتابی که پیش رو دارید، به دنبال پر کردن این خلاء است.

* این کتاب توسط آقای دکتر جلال رسول اف به فارسی برگردانده شده است.

هدف این کتاب کمک به تنگدستان به منظور تقویت ظرفیتهای برای جمع آوری سرمایه‌های مولد از طریق پس‌انداز گروهی، بویژه در مناطقی است که خدمات مالی رسمی در دسترس قرار ندارد، و نیز کمک به گروههای خودیار مالی موجود، برای بنا نهادن فعالیتهای پس‌انداز است و اطلاعات را به صورتی ساده و روان همراه با توضیحات در مورد فعالیتهای گروه ارائه کرده است.

تأکید کتاب بر رویکرد پس‌انداز گروهی نباید حمل بر این شود که دیگر رویکردهای پس‌انداز اهمیت ندارند. رویکرد گروهی به پس‌انداز ممکن است در برهه زمانی خاصی برای یک فرد، بسته به نیازها و

دسترسی وی به سایر خدمات معنی‌دار باشد و برای دیگری چنین نباشد.

برای مثال، پس‌انداز به صورت جنس، ممکن است در بعضی از روستاها روش پذیرفته شده‌ای باشد، در حالی که پس‌انداز در بانک برای کسانی که دسترسی به خدمات بانکی دارند انتخاب بهتری است. با این حال ما برآنیم که

پس‌انداز گروهی در کمک به تنگدستان برای جمع آوری منابعشان، بویژه در مناطقی که دسترسی به خدمات مالی رسمی مشکل است، نقش مهمی را ایفا می‌کند.

خوانندگان مورد نظر

- انتظار می‌رود که این کتاب منبع برای گروههای زیر مفید باشد:
- گروههای خودیار و پیشبران گروه: اعضا و رهبران گروههای کشاورزان خرده پا، زنان و سایر گروههای اجتماعی اقتصادی و هم چنین پیشبران این گروهها (تسهیل‌گران محلی، کارکنان ترویج و غیره)
 - آژانسهای مسئول توسعه گروههای خودیار: کارکنان دولتی آژانسها و سازمانهای غیر دولتی که خدمات ترویجی، مالی، بهداشتی و آموزشی خود را با استفاده از رویکرد گروهی ارائه می‌دهند.
 - کارکنان آژانسهای توسعه‌ای بین‌المللی: کارکنان آژانسهای بین‌المللی که تجهیز اعتبارات خرد را ترویج می‌کنند نیز ممکن است دیدگاههای جدیدی در مورد چگونگی تلفیق پس‌انداز گروهی در استراتژی توسعه به دست آورند.

ساختار کتاب:

این کتاب دارای دو بخش است:

بخش الف - پس‌انداز: در این بخش مزایا و معایب پس‌انداز گروهی و همچنین عوامل محدود کننده و پیشبرنده که باید در شروع فعالیت پس‌انداز گروهی در نظر گرفته شود مورد بحث قرار می‌گیرد و بعضی از روشهای مرسوم در پس‌انداز گروهی نیز توضیح داده می‌شود.

بخش ب - ابزار: در این بخش ابزار درخور استفاده برای جمع‌آوری اطلاعات روستا در زمان شروع فعالیت پس‌اندازی توضیح داده می‌شود. بهبود مهارت مدیریت مالی فردی، برنامه ریزی برای سرمایه‌گذاریها و رشد، ثبت وقایع و ارزیابی فعالیت گروه نیز در این بخش بیان می‌شود.

نکته: ابزارهایی که در بخش دوم آمده است تنها ابزارهای در خور استفاده نیستند و نباید برای شروع فعالیتهای پس‌اندازی اجباری تلقی شوند. این ابزارها بسته به وضعیت محلی ممکن است در خور استفاده باشند یا نباشند. ما توصیه می‌کنیم که کاربران این دستورعمل؛ روشها را با توجه به شرایط خود و نیازهایشان سازگار سازند. ساده سازی و یا ترجمه متن به زبان محلی و استفاده از توضیحات و مثالهای مقتضی ممکن است مفید باشد.